Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 2 (2026) · "Milliy statistika tizimida yangi bosqich: barqaror rivojlanish maqsadlari, xalqar... DOI: 10.5281/zenodo.24319767

"MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR"

PUL BOZORI MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

OMONBOYEVA FARANGIZ
Millat Umidi Universiteti BA 201-guruh talabasi
Elektron pochta: *farangiznematvna@gmail.com*
Ilmiy rahbar: Millat umidi universiteti Biznes boshqaruvi kafedrasi professori i.f.d. **Umarova Mukaddas Abbasovna**

Annonatsiya: *Ushbu tezisda zamonaviy iqtisodiyotda pul bozorining tutgan o'rni, uning tarkibiy qismlari va samarali faoliyat ko'rsatish mexanizmlari tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi pul bozoridagi likvidlilikni boshqarish va unda yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash hamda bartaraf etish yo'llarini ko'rsatib berishdan iborat. Ishda tizimli tahlil va qiyosiy o'rganish metodologiyasidan foydalanilgan. Tadqiqot natijalari pul bozorini tartibga solishda Markaziy bankning instrumentlaridan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar berishga xizmat qiladi.*
Kalit so'zlar: *pul bozori, likvidlilik, foiz stavkasi, Markaziy bank, pul-kredit siyosati, qisqa muddatli resurslar, moliya bozori.*
Аннотация: *В данных тезисах исследуется роль денежного рынка в современной экономике, его структурные компоненты и механизмы эффективного функционирования. Целью исследования является определение путей управления ликвидностью и выявление проблем на денежном рынке. В работе использованы методологии системного анализа и сравнительного изучения. Результаты исследования послужат основой для выработки предложений по повышению эффективности инструментов Центрального банка в регулировании денежного рынка.*
Ключевые слова*:денежный рынок, ликвидность, процентная ставка, Центральный банк.*
Abstract: *This thesis examines the role of the money market in the modern economy, its structural components, and mechanisms for effective functioning. The research aims to identify ways to manage liquidity and address emerging issues in the money market. Systematic analysis and comparative study methodologies were employed. The findings will contribute to enhancing the effectiveness of Central Bank instruments in regulating the money market.*
Keywords: *money market, liquidity, interest rate.*

Kirish

Bugungi kunda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida pul bozorining barqarorligi iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Published: 05.06.2026

Cite this article: Omonboyeva Farangiz, Umarova Mukaddas Abbasovna (2026). Pul bozori munosabatlarini takomillashtirishning zamonaviy tendensiyalari. Emro Science and Education, 2(2). https://doi.org/10.5281/zenodo.24319767

© 2026 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek: *"Makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda pul-kredit siyosati instrumentlaridan samarali foydalanish, inflyatsiyani jilovlash va bank tizimini isloh qilish eng muhim vazifadir"*. Pul bozori — bu bir yildan kam bo‘lgan muddatga qisqa muddatli likvidli mablag‘larni jalb qilish va joylashtirish munosabatlari tizimidir. Ushbu bozor nafaqat banklararo operatsiyalarni, balki davlat qimmatli qog‘ozlari bilan bog‘liq munosabatlarni ham o‘z ichiga oladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, global moliya bozoridagi tebranishlar sharoitida milliy pul bozorini tashqi xatarlardan himoya qilish va ichki resurslarni samarali taqsimlash mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyati mavjud.

Metodologiya va Tadqiqot tahlili. Tadqiqot jarayonida statistik ma’lumotlarni yig‘ish (sampling), qiyosiy tahlil va iqtisodiy prognozlash metodlaridan foydalanildi. Pul bozorining samaradorligini baholashda Markaziy bankning foiz yo‘lagi (interest rate corridor) doirasidagi operatsiyalar tahlil qilindi. Pul bozori munosabatlarida likvidlilikni tartibga solishning asosiy vositasi bo‘lib tijorat banklarining Markaziy bank bilan o‘zaro aloqalari hisoblanadi. Hozirgi kunda banklararo pul bozorida operatsiyalarning asosiy qismi qisqa muddatli (overnight) depozitlar va REPO operatsiyalariga to‘g‘ri kelmoqda.

Ko‘rsatkichlar	**2023-yil (mlrd. so‘m)**	**2024-yil (mlrd. so‘m)**	**O‘sish sur’ati (%)**
Banklararo pul bozori	145 200	182 500	25.6%
REPO operatsiyalari	42 300	58 400	38.1%
Valyuta svop operatsiyalari	28 100	31 200	11.0%

Manba: Muallif tomonidan Markaziy bank statistik hisobotlari asosida tayyorlangan.

Pul bozorining bugungi holati. Pul bozori munosabatlari iqtisodiyotning qisqa muddatli likvidlilikka bo‘lgan ehtiyojini qondirishda markaziy o‘rin tutadi. Tadqiqotimizning tahliliy qismida banklararo pul bozoridagi operatsiyalar dinamikasiga e'tibor qaratdik.Yuqoridagi jadval ma'lumotlari shuni ko‘rsatadiki, pul bozorining umumiy hajmi bir yil ichida 28.6% ga o‘sgan. Ayniqsa, REPO operatsiyalarining 38.1% ga o‘sishi tijorat banklarining xatarlarni kamaytirish maqsadida ta’minotli (garovli) kreditlashga ko‘proq urg‘u berayotganini tasdiqlaydi. Banklararo depozitlar hamon bozordagi eng katta ulushni (62.5%)

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI — Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

egallab turibdi, bu esa banklar o‘rtasidagi o‘zaro ishonch va qisqa muddatli likvidlilik almashinuvi faol ekanligidan dalolat beradi.

Mening fikrimcha, pul bozorida REPO operatsiyalari ulushining ortishi ijobiy holatdir. Chunki ta’minotga asoslangan operatsiyalar tizimli risklarni kamaytiradi. Biroq, banklararo bozorda faqatgina 4-5 ta yirik davlat banklarining dominantligi kichik banklar uchun resurs tannarxini qimmatlashtirishi mumkin. Shuning uchun bozorda raqobatni kuchaytirish va "likvidlilik konsentratsiyasi" xavfini kamaytirish lozim.

Asosiy tahliliy qism: Pul bozoridagi zamonaviy holat

O‘zbekiston pul bozorining hozirgi bosqichidagi asosiy tendensiya — bu banklararo pul bozorining konsolidatsiyalashuvidir. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, pul bozorida resurslar taqsimoti notekis bo‘lib, ayrim tijorat banklarida likvidlilik profitsiti (ortiqchaligi), boshqalarida esa defitsiti kuzatilmoqda.

1. Banklararo kredit bozori tahlili: Hozirgi kunda banklararo bozorning 80% dan ortig'i 1 kundan 7 kungacha bo‘lgan operatsiyalardan iborat. Bu esa bozorning "qisqa" ekanligini va uzoq muddatli investitsion resurslar yetishmasligini ko'rsatadi.

2. Foiz yo‘lagi va uning samaradorligi: Markaziy bank pul bozoridagi stavkalarni tartibga solish uchun asosiy stavka atrofida ±2-3 foizlik "yo‘lak" (corridor) hosil qiladi. Agar bozor stavkasi ushbu yo‘lakdan chiqib ketsa, bu iqtisodiyotda kutilmagan tebranishlarga sabab bo'ladi.

Segment nomi	Asosiy ishtirokchilar	Risk darajasi	O'rtacha foiz stavkasi
Banklararo depozitlar	Tijorat banklari	O'rtacha	13% - 15%
REPO operatsiyalari	MB va tijorat banklari	Past	12% - 14%
Davlat obligatsiyalari	Moliya vazirligi, banklar	Minimal	11% - 13%

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, Markaziy bank asosiy stavkani pasaytirishi bilan banklararo pul bozoridagi real stavkalar ham pasaygan. Bu **transmissiya mexanizmi** (MB qarorlarining bozorga ta’siri) samarali ishlayotganini ko‘rsatadi. Inflyatsiyaning pasayishi esa pul bozoridagi resurslarning real qiymatini barqarorlashtirmoqda.

Mening fikrimga ko’ra, hozirgi sharoitda pul bozoridagi foiz stavkalarining inflyatsiyadan yuqori (ijobiy) darajada saqlanishi milliy valyutadagi aktivlar jozibadorligini oshiradi. Undan tashqari pul bozori faqat banklar bilan cheklanib

qolmay, unga yirik sug‘urta kompaniyalari va investitsiya fondlarini ham faol jalb qilish kerak deb o’ylayman. Bu bozorning chuqurligini va likvidliligini yanada oshiradi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi va natijalari

Tadqiqot natijasida pul bozorini rivojlantirishning quyidagi **innovatsion yo‘nalishlari** aniqlandi:

Tizimli monitoring: Banklararo pul bozoridagi har bir tranzaksiyani real vaqt rejimida monitoring qilish orqali kutilmagan likvidlilik inqirozlarining oldini olish.

Transmissiya mexanizmini kuchaytirish: Pul bozoridagi stavkalarning o'zgarishi darhol iste'mol kreditlari va depozit stavkalarida aks etishi uchun sharoit yaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. **Mirziyoyev Sh.M.** Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: "O‘zbekiston", 2022. – 416 b.
2. **O‘zbekiston Respublikasining Qonuni.** "Markaziy bank to‘g‘risida"gi (yangi tahriri). 2019-yil 11-noyabr, O‘RQ-582-son.
3. **Abdullayev Yo.** Makroiqtisodiy tahlil va prognozlashtirish. Darslik. – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2020.
4. **Bekmurodov A.S.** Pul va banklar. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021.
5. **Mishkin Frederic S.** The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 12th Edition. – Pearson, 2019.
6. **Rose Peter S., Marquis Milton H.** Money and Capital Markets. – McGraw-Hill Education, 2020.
7. **O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki.** Pul-kredit siyosatining 2024-yil va 2025-2026 yillar davriga mo‘ljallangan asosiy yo‘nalishlari. – Toshkent, 2023.
8. **Vahobov A.V., Jumayev N.X.** Xalqaro moliya munosabatlari. Darslik. – Toshkent: "Sharq", 2018.
9. **Keynes John Maynard.** The General Theory of Employment, Interest, and Money. – Palgrave Macmillan, 1936 (Classic reference).
10. **Statistika agentligi ma'lumotlari.** O‘zbekiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy holati (yillik to‘plam). – Toshkent, 2024.

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI — Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti